

BALABÁN, Miloš, PERNICA, Bohuslav a kolektiv. *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Univerzita Karlova v Praze. Nakladatelství Karolinum 2015, ISBN 978-80-246-3150-9.

Antonín Novotný,^a Fabian Baxa^b

Realizační tým monografie *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy* pod vedením PhDr. Balabána, titulu, který vyšel v nakladatelství Karolinum v roce 2015, patří mezi zkušené autory, kteří se problematice bezpečnosti věnují mnoho let. Proto je také nutno jejich práci hodnotit vysokými měřítky. Z tohoto úhlu pohledu sborník obstál, protože jejich ambicí u této monografie bylo „provést kritickou revizi bezpečnostního systému České republiky“ (str. 14). Nicméně při hodnocení této monografie jako součásti projektu lze mít určité výhrady. Některé z nich jsou uvedeny.

Kniha je uspořádaná do úvodu, tří tematických bloků s třinácti články a závěru. Každý z článků lze podle autorů považovat za případovou studii upozorňující na problémy, jimž by měly orgány státu věnovat pozornost při konsolidaci a modernizaci bezpečnostního systému České republiky. Klíčovou výzvou je podle nich protisměrnost základních trendů: prvním je vysoká dynamika a nízká předvídatelnost proměn bezpečnostního prostředí, druhým pak zhoršující získávání a využití lidských zdrojů v bezpečnostním systému.

Jako základní rozdělení pro jednotlivé prvky a složky bezpečnostního systému ČR v úvodu publikace uvádí autoři členění v souladu s Bezpečnostní strategií České republiky z roku 2015. Uvedené rozdělení podle převažující materiální povahy činnosti je třeba vnímat spíše jako deklaraci než jako realitu.

I přesto, že tímto členěním byla vymezena struktura pro celou monografii, nebylo toto členění uplatněno u všech autorů. Velká většina příspěvků je věnována nástrojům obranné politiky. Další body jsou zmíněny jenom okrajově; žádný z nich není zpracován v samostatné kapitole. Necelé čtyři strany textu v závěru monografie shrnující hlavní slabá místa bezpečnostního systému tento fakt umocňují.

V samotném úvodu by pro úplnost bylo text vhodné mírně rozšířit o několik důležitých faktů. Prvním je seznam zkoumaných trendů, jenž je v aliančních dokumentech doplněn trendy technologickými a environmentálními. Je také vhodné poznamenat, že doba nezávislosti, suverenity a dalších atributů postvestfálského pojetí státu je již minulostí; dnes se v oblasti bezpečnosti počítá s jejich vzájemnou závislostí.

První z tematických bloků se věnuje výzvám zajišťování bezpečnosti. Příspěvky autorů této kapitoly se věnují globalizaci nejistoty, limitů, dilemat a výzev evropské a vnitřní

^a Centre for Security and Military Strategic Studies, University of Defence, Brno, Czech Republic. E-mail: antonin.novotny@unob.cz.

^b Centre for Security and Military Strategic Studies, University of Defence, Brno, Czech Republic. E-mail: fabian.baxa@unob.cz.

bezpečností v globalizovaném světě. Při tom využívají svých dlouhodobých zkušeností v této oblasti, přičemž některé své závěry k tomuto tématu již v minulosti publikovali. Vzhledem k neprovázanosti jednotlivých textů bloku lze spíše hovořit o sborníku autonomních studií. Je vhodné poznamenat, že demografický vývoj ve světě je významný především svou nerovnoměrností. Krize demokracie se projevuje také přenášením asertivity z volených orgánů na skupiny aktivistů. Rostoucím faktorem ovlivňujícím nestabilitu je nekontrolovaný růst schopností soukromých bezpečnostních organizací přesahujícími schopnosti mnoha zemí.

Limity a dilemata evropské bezpečnosti by zasloužily trochu hlubší pohled; uváděné argumenty jsou spíše vyjmenovány než analyzovány. Předně je potřeba zmínit, že současné Rusko a jeho asertivitu si vytvořila EU a USA. Ignorování problémů s ruskojazyčnými menšinami ve východní Evropě spojenou s ignorováním propagace nacionálních až nacistických hnutí, Rusko pouze využilo. Doplnit lze snahu šířit západní demokracii do nevhodného prostředí, což s politickou nepřipraveností akcí v Iráku, Libyi i Sýrii, má vliv na bezpečnostní situaci EU.

Vnitřní bezpečnost ČR je kromě spíše prostého výčtu faktů ovlivňován dalšími, opomenutými faktory. Vyprazdňování demokracie se také plíživě projevuje snahou rozšiřovat práva menšin, přičemž klasické pojetí demokracie mluví spíše o jejich toleranci. Opomenuta je zmínka o „blbě náladě“ populace z neřešení období „zhasnutého světla“ v devadesátých letech spojenou neochotou řešit nejasný původ majetku. Zmínka o kriminálních činech s bagatelními škodami má význam ve spojitosti s jejich účinným neřešením bez prevence, což je živnou půdou pro bezpečnostní problémy.

Druhý blok se zabývá schopností bezpečnostního systému reagovat na změny v bezpečnostním prostředí, konkrétně pak schopností realizovat bezpečnostní politiku a přizpůsobovat bezpečnostní systém výzvám. I při konstatování širokého výčtu platné legislativy je její závěrečné zúžení na legislativu krizovou značně netradiční. Jsou uvedeny detaily, které jsou minoritními, například zmíněná kontrola komínů.

Druhý příspěvek je pojat jako přehled schopnosti vlád strategicky řídit včetně souvisejících strategických a koncepčních dokumentů a jejich slabých míst. Následující příspěvek uvádí neradostnou bilanci vnímání významu plánování a jeho dopadů na výkon složek bezpečnostního systému. Odvolávka na národní stát je v dnešní době dost netradiční, již několik dekád je tendence budovat státy na občanském principu. Podrobnější pohled by také zasluhovala tvrzení o návaznosti obranné strategie a vojenské strategie a o spojení rezortu MO spíše s obranou než jenom s armádou.

V dalším příspěvku, který je spíše případovou studií, je popisován průběh vzniku konkrétního dokumentu - obranné strategie ČR, u kterého absentovalo skutečné politické zadání.

Poslední příspěvek tohoto bloku se týká vztahů dvou nejvýznamnějších rezortů tvořících jádro sil a prostředků státu. Některé uvedené informace by ale zasluhovaly hlubší pozornost, například uvedená 4,5 % národního důchodu. Zmínka o nevyváženosti zdrojové náročnosti úkolů s přidělovanými zdroji by také nezaškodila. Komfort, který jednotlivé administrativy připravují pro plánovače, také stojí za zmínku; změny rozpočtu rezortu obrany v průběhu roku, neustále změny zásad programového financování jsou známé. Vnucuje se představa, že tyto nejistoty mají za cíl ukazovat, že obrana má příliš mnoho peněz.

Také nejasnost vyplývající z úkolů AČR a úkolů, ke kterým AČR „lze použít“, by se nemusela objevovat. V tomto článku, který je zdařilým exkurzem, by prospělo napsat, jaký je jeho cíl.

Třetí blok sborníku popisuje zdrojové limity bezpečnostního systému. Autorka prvního příspěvku pojednává o problematice stárnutí populace a nastiňuje její možné dopady na výstavbu ozbrojených sil. Uvedená fertilita je pouze jedním z předpokladů, významnější je vůle mít více dětí a ještě důležitějším je zachování určitého ekonomického standardu početnějších rodin, které vychovávají budoucí plátce daní. Zde uváděná hranice 15 let je problematická z důvodu výchovy dětských vojáků. Také by zde mohla být uvedena možnost rekrutovat vojáky na kratší kontrakty z řad vhodných migrantů.

V druhém příspěvku se autoři komplexním způsobem zabývají problematikou profesionálního personálu, který je jádrem tvorby schopností bezpečnostního systému. Věnují se využití profesionálů, jejich získávání a přípravě. Tato kapitola se plně věnuje tématu celé publikace, tedy bezpečnostnímu systému ČR. Svým rozsahem, strukturovaností výrazně převyšuje ostatní příspěvky. Přesto je i zde zbytečné tendenci zužovat účel bývalých Lidových milicí. Uvedených 10 % absolventů vojenských odborných škol pokračujících ve studiu na vysokých školách je diskutabilní, jsou podklady mluvící o 30 až 40 %. Je zde také mýtus, že poddůstojníci i praporčíci jsou zdrojem pro rekrutace sboru nižších důstojníků. Vojáky v praporčických hodnostech nelze považovat za nižší než nižší důstojníky, ani jejich věkem, natož erudicí. Praporčícký sbor by měl být vůči sboru nižších důstojníků částečnou paralelou. Důležitou je také zmínka o klesání jazykové připravenosti AČR.

Také další autor využívá svých dlouholetých zkušeností z oblasti transformace ozbrojených sil. V pasáži o profesionalizaci ozbrojených sil České republiky se zabývá historií tohoto procesu. Současně poskytuje kritickou analýzu jeho problémů a výzev do budoucnosti. Jedná se o velmi dobrý dobový exkurz a popis tohoto složitého procesu. Zásadní je zmínka o příplatku na bydlení. Těmito příplatky se rezort zbavil své povinnosti pořizovat a udržovat bytový fond pro vojáky z povolání. Řešení situace pomocí příplatků je zdrojově výhodný pro rezort. S tímto příplatkem rezort dále manipuloval a dnes vůbec neřeší původní záměr. Uvedena není ani patrná tendence nenabízet další závazky části vojáků sloužících méně než 15 let, což je hranice pro vyplácení výsluhy. Kromě častých reorganizací je negativním jevem také jmenování do hodností, často nižších. Autoři tohoto nápadu nebrali do úvahy fakt, že do hodností se povyšuje, že snížení hodnosti vojáka je tradičně vysokým trestem. Také teze, že kariérní řád je jenom soubor pravidel, je zavádějící, měl by to být vzájemně provázaný systém podmínek a pravidel pro vstup do kariéry, pohybem v rámci kariéry a výstupem. Role velitelů v dnešním systému personální práce také není objektivně zmíněna. Je uvedena také teze evokující představu, že platové zařazení všech praporčíků by mělo být nižší než u nižších důstojníků. Takto nebude možné mít praporčícký sbor, který by kromě jiného plnil funkci institucionální paměti vyšších štábů. Bez tohoto systému vždy bude vysoké procento vyšších důstojníků, kteří jsou jenom výkonní specialisté.

Financování obrany a bezpečnosti je věnována kapitola s podtitulem *Konec české cesty?* Čtivý článek dobré odborné úrovně, který by také zasluhoval malé zamyšlení. Prvním by mohla být nevhodná struktura cílů nerespektující zákonné poslání rezortu. Jde o uvádění výplaty sociálních dávek a vrcholového sportu na stejné úrovni jako zajištění

obranyschopnosti země. Rovněž ignorování zdrojové náročnosti strategií a koncepcí schválených vládou nepodpořených potřebnými zdroji je třeba připomínat.

V posledním příspěvku popisuje autor historické, současné i perspektivní formy dobrovolné občanské participace ve čtyřech sférách bezpečnosti. Nedořešenost podpory zaměstnavatelů je uvedena, ale měla by být doplněna dalšími možnostmi. Příkladem je společenská propagace těchto zaměstnavatelů nebo stanovení podmínky pro zaměstnavatele zaměstnávat vojáky v aktivní záloze, jak je to u hendikepovaných osob.

Závěrem jedna řečnická otázka kolem opakované záměny pojmů koncepce a koncept. Přes všechny vyjádřené zvláštnosti a nejasnosti, tuto první ucelenou monografii věnovanou instituci bezpečnostního systému České republiky lze doporučit. Zároveň také podpořit autory, kteří vyjadřují očekávání, že i přes svůj polemický charakter bude publikace vítaným zdrojem informací pro bezpečnostní komunitu a studující bezpečnostních oborů.